

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА. ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ НА УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ

Вінницький національний технічний університет.

Анотація

Розглянуто творчість Григорія Савича Сковорода, проаналізовано вагомий внесок творчості митця в українську культуру.

Ключові слова: Сковорода, поет, філософ.

Annotation

The article considers the art of Grigory Savich Skovoroda, the significant contribution of the artist's creativity to the Ukrainian culture is analyzed.

Keywords: Grigory Savich Skovoroda, poet, philosopher.

Вступ

Григорій Савич Сковорода – найвидатніша постать у культурному й літературному житті України XVIII ст. Великий народний мислитель, просвітителі і письменник, він у своїх творах розвивав цілий комплекс ідей, актуальних для свого часу, виражав передові погляди українського громадянства. Його багатогранна філософська й літературна творчість – це остання ланка в перехідному періоді від давньої української літератури до нової. Мета статті дослідити вплив Г. С. Сковорода на українську культуру.

Результати дослідження

Г. Сковорода був всебічно обдарованою людиною – філософом, письменником, педагогом, музикантом, знавцем античності й середньовіччя, володів кількома мовами – латинською, старогрецькою, староєврейською, польською, німецькою, російською. Він постійно вчився, поглиблював свої знання, передаючи їх одночасно іншим – учням, близьким знайомим, випадковим слухачам. Мандруючи Україною і світами, він цікавився життям, звичаями, мистецтвом, віруваннями інших народів, вкраплював у свої твори враження від побаченого й почутого. Кращі його поезії, що ввібрали досягнення народної лірики і сатирично-гумористичного віршування XVIII ст., ще за життя поета стали народними піснями, ввійшли до репертуару народних співців – кобзарів і лірників, зазнали народних переробок. Саме поетичні твори Сковорода поряд із широким потоком сатирично-гумористичного віршування другої половини XVIII ст. і народної словесності створили передумови для появи «Енеїди» І. Котляревського – першого твору нової української літератури. Поезія Г. Сковорода є доповненням до його філософських трактатів і діалогів. Автор у поетичній формі розвиває ті ж думки й погляди, що виражені у філософських творах.

Увесь творчий доробок Григорія Сковорода, який включає 18 філософських творів, 7 перекладів, збірник «Сад Божественних пісень», «Байки Харківські», – це єдина система поглядів. В центрі творчості Сковорода – людина, її творчість, воля, дух, прагнення та діяльність. Коли людина має веселий дух, спокійні думки, мирне серце, то на думку Сковорода, то все є світлим, щасливим, блаженним. Виходячи з концепції двоїстої природи всякого світу, Сковорода розрізняє в людині її тілесну і духовну (божественну) натури. Він їх не протиставляє, а підкреслює примат невидимої природи над видимою, бо справжня людина – це її внутрішній духовний світ (бог) з розумом, волею, почуттями, природними здібностями, що приносять задоволення і щастя, коли вони збігаються з відповідною їм формою практичної діяльності людини, яку він називає «сродною працею» (справою, до якої є природний нахил). Тому, пізнати себе, розгадати загадку своєї божественної суті і становить сенс життя, досягнення людського щастя. Бажання багатства, слави та влади, вселяють в душу людини злостивість, заздрощі, жорстокість, вічне невдоволення собою і усім сушим, бо, на думку філософа, до щастя, гармонії і миру ведуть одні шляхи, а до багатства, слави і влади – інші. Можна спробувати примирити прагнення до духовних і матеріальних багатств, але як вважав Сковорода, це діло пусте.

Вихід із суперечностей людського життя – це зречення зайвих бажань, пожадань, слави й влади. Все це речі дуже прості і навіть очевидні, робив висновок Г. Сковорода, але мало хто спроможний це зробити [1]. (посібник с. 138-9)

Ні, не хочу їздити в море задля золотих одеж,
Бо вони ховають горе, сум і страх, журу без меж.
Йти гиду з барабаном завойовувать міста
Чи лякати пишним саной, щоб хилилась дрібнота.
Дух мій і наук не хоче проти розуму свого,
Крім Христа святих пророчень – раю чистого мого.
(Пісня 12-та)

Мабуть, звідси світова скорбота на душі та обличчі мудреця, що перейняв на свою безмежну людськість спокуту за “неістинно влаштований” світ. Але звідси ж – непереборна переконаність у необхідності та можливості такого влаштування життя, яке було б достойним людини, людей і суспільства. І не суто теоретична, але й та, яка ставить його в один ряд з філософами, котрі як мислили, так і відчували, так і діяли практично: Сократом, Спінозою, Фіхте... Саме тому змушений був як істинний мудрець з ціпком у руках подаватись у мандри, нести людям слово правди про них самих, про їхню долю й недолю та застерігати, застерігати [2].

Григорій Сковорода мав величезний вплив на своїх сучасників не лише своєю етичною наукою, а головним чином своїм життям, в якому слово ніколи не розходилося з ділом: його вчення було в повній згоді з його життям. Щоб оцінити цей вплив, як писав С. Єфремов: «...досить буде сказати, що сучасники бачили в ньому «мандровану академію» і його самого вважали вартим за університет; досить сказати, що коли треба було тоді знайти в Україні ідейну, чесну та чисту людину, шукали її між «сковородинцями», тобто учнями Сковороди та прихильниками його науки. Попри те, що творів Сковороди не друкувалося, вони ширилися через переписування. «Сковороді не треба було шукати читачів, — вони його шукали: в нього знаходились такі гарячі прихильники і пропагатори, що навіть через газети сповіщали, закликаючи до себе охочих читати твори українського філософа [3].

Про популярність Сковороди писав в свій час і Микола Костомаров: «Мало можна вказати на таких народних осіб, яким був Сковорода і яких би так пам'ятав і поважав народ. На усьому просторі від Острога до Києва, у багатьох будинках висять його портрети; всякий грамотний українець знає про нього; ім'я його відоме дуже багатьом з неписьменного народу; його мандрівницьке життя — предмет народних оповідань; у деяких місцевостях нащадки від батьків і дідів знають про місця, які він відвідував, де любив перебувати, і вказують на них з повагою; добра прихильність Сковороди до деяких з його сучасників складає сімейну гордість онуків; мандрівні співаки засвоїли його пісні — на храмові свята, на торговищі нерідко можна зустріти натовп народу, що оточує цих рапсодів і зі слезами розчулення слухає: «Всякому городу нрав і права»...» [4].

У своїх байках викривав суспільні вади: кареризм, самодурство панства, жадоба наживи, а свої повчання (мораль) називав силою. Людині, вважав філософ не вистачає найголовнішої науки – науки про людину, орієнтованої на знання людського «сердця» - людинознавства.

Висновки

Таким чином, будучи прихильником гармонійності духовного й фізичного буття людини, Григорій Сковорода акцентував на важливість філософії сердца, кордоцентричність, яка стала основною рисою емоційно-чутливої української ментальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зінько О. В., Зінько Ю., А. Нариси з історії української культури. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця, 2014. С.138-139.
2. Мислитель, поет, педагог. Творча спадщина Григорія Сковороди [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php/exhibitions/2206-skovoroda>
3. Сковорода Григорій Савич. Український Сократ [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://kpi.ua/skovoroda>
4. Сковорода Григорій Савич [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Сковорода>

Марунчак Єгор Олександрович, студент групи КІТС-18б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця. egormarunchak27@gmail.com

Marunchak Egor, student of group KITS-18b, Faculty for Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Науковий керівник: **Зінько Олена Василівна** – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: zinko-ov@ukr.net.

Supervisor: **Zinko Elena** - Ph.D., assistant professor of philosophy and humanities sciences Vinnitsa National Technical University, Vinnitsia, e-mail: zinko-ov@ukr.net.